

Roser Puig i Tàrrrech

**Aprenents de teixidors
de vels del Camp de
Tarragona i la Conca de
Barberà a Barcelona
(1692-1737)**

Tinet
www.tinet.cat

Entre les diverses ciutats catalanes que en el segle XVIII s'especialitzaren en la indústria de la seda hi ha Barcelona, Manresa, Mataró i Reus, on comptaven amb gremi propi¹. La matèria prima provenia del País Valencià² i en menor mesura de l'interior del Principat³.

En el cas dels velers de Reus a banda de la importació de seda del Sud també la compraven a pagesos de la mateixa comarca, com Riudoms⁴ i a les terres valencianes, així ho ha demostrat Jordi Andreu Sugranyes, a finals del segle XVII⁵.

El pes de la manufactura a Reus en el segle XVIII recau sobre el sector tèxtil, en especial el grup dels teixidors de vels, així el 1783 hi havia a la ciutat 264 mestres velers (a

1 La bibliografia sobre la manufactura de la seda és diversa, vegeu la miscel·lània, *El món de la seda i Catalunya. Terrassa*, 1991. En aquest volum s'inclou l'article de Jordi Andreu Sugranyes, "La indústria de la seda a Reus", p.213-223. Per Manresa tenim, entre d'altres obres, la monografia d'Isabel Hernández Sala, *El gremi de velers, galoners i cordoners de seda de Manresa en el segle XVIII*. Manresa, 1982. Per Barcelona és imprescindible consultar Pere Molas, *Los gremios barceloneses del siglo XVIII. La estructura corporativa entre el comienzo de la revolución industrial*. Barcelona, 1970.

2 Ricardo Franch, *La sedería valenciana y el reformismo borbónico*. València, 2000; Germán Navarro, *Los orígenes de la sedería valenciana (siglos XV-XVIII)*. València, 1999 i Vicente M. Santos, *Cara y cruz de la sedería valenciana (siglos XVIII-XIX)*. València, 1981.

3 Llorenç Ferrer Alòs, en el llibre, *Pagesos, rabasaires i industrials a la Catalunya Central (segles XVIII-XIX)*. Barcelona, 1987, documenta que la fàbrica de teixits de vels de Joan-Baptista Soler, de Manresa, entre 1732 i 1744, realitzava compres de seda a petits productors del Penedès (Vilafranca), el Camp de Tarragona (Reus, Prades, Valls i Tarragona) i la Conca de Barberà (Santa Coloma de Queralt i Sarral), p. 353.

4 Josefina Cardó Soler, comptabilitza en el cadastre de 1763 de Riudoms 15,4 Ha. de terra plantada de moreres, *L'evolució dels conreus del Camp de Tarragona a partir del segle XVIII*. Valls, 1983, p. 600.

5 *El Camp de Tarragona i el Priorat durant els segles XVIII i XIX*. Tesi doctoral (UAB), vol. II. Bellaterra, 1994, p. 617.

més de 76 fadrins i 45 aprenents), el 1797 ja eren 356 (a més de 101 aprenents) i el 1802 baixaren a 346⁶. Entre els anys 1773 i 1793 l'ofici més demanat per contracte d'aprenentatge a Reus és el de veler, darrera hi apareixen els boters, perxers, espadenyers i sabaters, per aquest ordre⁷.

El motiu del present article és simplement presentar l'atracció per la indústria de la seda al Camp de Tarragona i la Conca de Barberà a l'edat moderna a través d'un buidatge d'aprenents del gremi de velers de Barcelona. Val a dir que no és precisament l'àrea geogràfica d'on provenen la majoria d'aprenents, els quals solen ser originaris de poblacions del litoral català (el Maresme, la Selva i el Garraf) o de l'interior més pròxim a la ciutat comtal (Anoia, Osona i Vallès). No sempre hi consta el lloc de naixement dels aprenents, i en d'altres confraries, com la dels sabaters, aquesta referència és inexistent.

L'any 1726 el número de velers a Reus era de deu⁸ i el 1736 passa a 26 a més de tres difunts, és a dir que en deu anys es triplica la xifra. Una de les destinacions dels dels

6 Jordi Andreu, "La decadència dels gremis reusencs a la fi de l'Antic Règim", *Penell* (Reus), 2 (1985), ps. 47-60.

7 Vegeu el nostre estudi: *Els aprenents de Reus al final del s. XVIII (1773-1793)*, Reus, 1992, p. 99. El maig de 1773 Antoni Benet, de Tarragona, demana plaça de mestre veler a Reus. En els darrers anys els aprenents han estat objecte d'estudi arreu d'Espanya, Antonio Muñoz Buendía, "La infancia robada. Niños esclavos, criados y aprendices en la Almería del antiguo régimen", *Los marginados en el mundo medieval y moderno*. Almería, 2000, ps. 65-78 i Máximo García Fernández, "Condiciones de vida y trabajo de los aprendices en los gremios vallisoletanos. Siglos XVII-XVIII", *El trabajo a través de la historia*. Córdoba, 1996, p. 205-214.

8 Jordi Andreu Sugranyes, *Economia i societat a Reus durant la crisi de l'Antic Règim*. Reus, 1986, p. 65.

mocadors de seda era el comerç, tant interior com exterior.

El nombre d'aprenents de les comarques del Sud que opten per l'ofici de veler a Barcelona és reduït, solament nou, dels quals sis, un 66%, són de Santa Coloma de Queralt, dos de Tarragona i un de Valls. Un possible enllaç entre els pares dels joves aprenents i els mestres velers barcelonins, pot ésser les compres de seda arreu de les poblacions. Precisament un dels pares colomins és candler de cera, el qual alhora que adquiria cera als abellers locals també es quedava amb seda a fi i efecte de revendre-la. Els propietaris d'arnes d'abelles, que eren uns bons coneixedors d'aquests insectes també treballarien amb cucs de seda.

Els aprenents podien optar per restar a Barcelona o tornar al lloc d'origen o en alguna altra vila. El fet de no trobar-ne cap nascut a Reus, l'entendem com que en aquesta ciutat ja hi havia mestres suficients per ensenyar l'ofici i no calia desplaçar-se.

La importància de Reus com a centre tèxtil seder, l'assoleix el 1771 quan s'aproven les ordinacions del Gremi de l'Art Major de la Seda⁹.

Les ciutats amb activitats preindustrials, com Barcelona o Reus, eren un focus de creació de treball i en conseqüència d'atracció de mà d'obra procedent del camp o d'altres zones urbanes. Lluïsa Vilaseca, ha estudiat en profunditat diferents confraries i col·legis professionals de Reus, en el gremi d'escudellers¹⁰, entre els anys 1552 i 1636 troba a 23 aprenents de fora, la meitat barcelonins:

⁹ Es conserva un exemplar a l'Arxiu Comarcal del Baix Camp (ACBC), fons municipal de Reus, sign. 15.105, en l'expedient hi ha també les ordinacions impreses del gremi de teixidors de vels de Barcelona de l'any 1737.

Pla de Barcelona (12)

- Barcelona: 12

Camp de Tarragona (4)

- L'Aleixar: 1

- Tarragona: 3

Conca de Barberà (1)

- Conesa: 1

Priorat i Montsant (2)

- Cornudella de Montsant: 1

- Falset: 1

Urgell i Garrigues (3)

- L'Albi: 2

- Tàrrega: 1

Terres de l'Ebre (1)

- Tivissa: 1

Total: 23

10 *Los alfareros y la cerámica de reflejo metálico de Reus de 1550 a 1650*. Reus, 1964, II vols. L'aprenent de Conesa era Joan Prunera i vivia a casa de Joan Móra (1613), p.62.

Apèndix I. Aprenents de veler originaris del Camp de Tarragona i la Conca de Barberà que treballen a Barcelona a finals del segle XVII i primer terç del XVIII

Camp de Tarragona (3)

Tarragona

1709

-Magí Cabeça. Fill de Josep, botiguer. Es contracta per quatre anys amb el mestre Josep Barenys.

1710

-Josep Cabeça, germà de l'anterior (la durada de l'aprenentatge és de quatre anys).

Valls

1695

-Joan Franc, fill de Francesc, pagès. El 16 de febrer es posa d'aprenent per cinc anys a casa de Dídac Andreu.

Conca de Barberà (6)

Santa Coloma de Queralt

1692

- Bartomeu Dulac, fill de Josep. El seu mestre és Jacint Costa, de Barcelona, comença el primer de juliol.

1693

- Francesc Briansó, fill de Gervasi. Inicia l'aprenentatge a casa de Grau Calvet el primer de febrer.

1695

- Magí Valls, fill de Pere. Entra a casa de Josep Calvet el 13 de març, per cinc anys).

- Joan Roca, fill de Miquel, comença a aprendre l'ofici de veler l'u de maig.

1697

- Josep Gassol, fill d'esteve, pagès. El primer d'abril de 1697 entra a treballar al taller d'Isidre Gassol, veí de Barcelona. Atenent els cognoms és possible que fossin parents.

1737

- Josep Carreres, fill de Llorenç, candeler de cera. El primer de setembre es contracta per quatre anys amb el mestre Antoni Artigues.

Total aprenents: 9

Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), fons Gremis, confraria dels velers, llibre dels aprenents 1692-1739), sign.42-8.

Apèndix II. Membres del gremi de velers de Reus l'any 1736

“Relación verídica de los maestros y cofrades que componen el gremio de veleros y otros oficios de el arte de la seda de la villa de Reus, corregimiento de Tarragona, a quienes se reparte por menor la cantidad de industrial taxada por la real Intendencia a dicho gremio, y es como sigue”:

- Francesc Marc, 145r.
- Salvador Rosselló, 100r.
- Pere Bellver, 80r.
- Josep Aulet, 60r.
- Josep Codina, 60r.
- Marià Pujol, 60r.
- Josep Ballester, 40r.
- Francesc Duboi, 40r.
- Jaume Tàpies, 40r.
- Pere-Pau Simó, 35r.
- Rafael de Barberà, 30r.
- Francesc Marc, perxer, 30r.
- Raimon Valls, 25r.
- Francesc Canals, 15r.
- Francesc Carbonell, 15r.
- Francesc Moliner, 15r.

- Joan Segimón, 12r.
- Joan Freixes, 10r.
- Pere Biscarrues, 10r.
- Josep Boix, 10r.
- Josep Serra, 10r.
- Josep Duran, 8r.
- Francesc Freixes, 6r.
- Jacint Camprubí, 5r.
- Josep Argilaga, 20r.
- Esteve Estapar, 12r.
- Antoni Freixes (difunt).
- Jaume Conill (difunt).
- Joan Sala (difunt).

Nota: Si no es diu el contrari els mestres són velers.

Total mestres: 26, més tres difunts.

Total contribució: 893 rals d'ardit.

Reus, 22 de novembre de 1736.

Font: ACBC, Fons Municipal Reus, lligall Gremis, sign. 15105.

Article publicat a *Quaderns de Vilaniu (Valls)*, 62 (2012), ps. 73-78.

Primera edició en ePUB i PDF: gener de 2013.

Publicat a www.tinet.cat.

Distribució sota llicència "[Reconeixement –
No Comercial – Sense Obra Derivada
\(by-nc-nd\) 3.0 Espanya](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/)" de Creative Commons.

